

वसंतराव नाईक

मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी

क्रायसोपा

बक्ष किंडी : मावा, फुलकिंडे, पांढरी माशी, पिटारा ढेकण, लाल कोळी, तुडतुडाची अंडी, पिंगवारीय किंडीची अंडी व लहान अळया.

• कृषि माहिती वाहनी : (02452) 229000 ई-मेल : deevnmkv@gmail.com • फोन : (02452) 228601

• विद्यापीठ संकेत स्थळ : www.vnmkv.ac.in विद्यापिठाच्या बातम्यांसाठी पहा www.promkparbhani.blogspot.com [/vnmkv](#) [/vnmkv](#) [/vnmkv](#) /user/vnmkv

२

फेब्रुवारी २०२३

माघ/फाल्गुन शके १९४४

र रविवार	माघ पौर्णिमा पौर्णिमा समाप्ती रात्री ११.५७	शुभ दिवस स. १०.४४ न.	माघ कृ. ६	शुभ दिवस (स.३.४५ प.)	माघ कृ. १४ गोपाळकृष्ण गोखले पुण्यतिथी दर्श अमावस्या छत्रपती शिवाजी महाराज जयंती (तारखेप्रमाणे)	शुभ दिवस	फाल्गुन शु. ७ स्वातंत्र्यव्रत सावरकर पुण्यतिथी	२६
सो सोमवार	माघ कृ. १		माघ कृ. ७ कालाष्टमी श्री गजानन महाराज प्रकट दिन	माघ अमावस्या सोमवती अमावस्या	शुभ दिवस (सापं.४.१० न.)	फाल्गुन शु. ८ दुर्गाष्टमी मराठी राजभाषा दिन	२७	
मं मंगलवार	माघ कृ. २		माघ कृ. ८	शुभ दिवस	फाल्गुन शु. १/२ फाल्गुन मासारम्भ	फाल्गुन शु. ९ राष्ट्रीय विज्ञान दिन	२८	
बु बुधवार	माघ शु. ११ जया एकादशी	शुभ दिवस	माघ कृ. ३ संत नरही सोनार पुण्यतिथी	माघ कृ. १/१० श्री रामदास नवमी संत सेवालाल महाराज जयंती	फाल्गुन शु. ३	शुभ दिवस		२२
गु गुरुवार	माघ शु. १२		माघ कृ. ४ संकष्ट चतुर्थी चंद्रोदय ०९.०९ वा.	माघ कृ. ११ विनायक स्मात्त एकादशी	फाल्गुन शु. ४ विनायक चतुर्थी (दु. २.२३ प.) संत गाडगेवाडा जयंती	शुभ दिवस (दु. २.२३ प.)	२३	
शु शुक्रवार	माघ शु. १३ प्रदीप	शुभ दिवस	माघ कृ. ४	शुभ दिवस	फाल्गुन शु. ५ जागतिक मुद्रण दिन	शुभ दिवस	२४	
श शनिवार	माघ शु. १४ पौर्णिमा प्रारंभ रात्री ०९.२९	शुभ दिवस	माघ कृ. ५	शुभ दिवस	माघ कृ. १२ भगवान एकादशी वासुदेव बलवंते फडके पुण्यदिन क्रांतिवीर लहुऱी सावंत्रे पुण्यतिथी	फाल्गुन शु. ६ जागतिक मुद्रण दिन	२५	

या महिन्यातील करावयाची कामे

- उशिरा पेरलेल्या गव्हास पोटीरी, फुलेरा व दाणे भरवेलेली पाणी द्यावे.
- गव्हाच्या शेतातील उंदराचा बंदोबस्त करावा.
- गव्हाचील तोंबेरा रोगाचे नियंत्रण करावे.
- उन्हाळी भुईमूगाची पेरणी १० फेब्रुवारीपर्यंत संपवावी.
- जानेवारीत पेरलेल्या सूर्यफुलास ३० दिवसांतील शिफारशीनुसार नन्त्र द्यावे.
- जानेवारी महिन्यात लावलेल्या टरबुजास हैकटरी ५० कि. नन्त्र द्यावे. लाल झुणे, फलभाशी व भुरी रोगाचे वैक्ती नियंत्रण करावे.
- उन्हाळी पिकास ठिक पद्धतीने पाणी द्यावे.
- हिरव्या चांयासाठी मका, ज्वारी व बाजरी पिकाची पेरणी करावी.
- संत्रा मोसंबी व लिंबाचा, आंबे बहार धरला असल्यास खाताच्या मात्रा शिफारशीनुसार देऊन हलके पाणी द्यावे.
- भेंडी, गवार, चवली, दोडका, कारली, दिलपसंत या पिकाची लागवड करावी.
- फलभागात अच्छादनाचा वापर करावा.
- मोगन्याची छाटणी अर्धा भाग कापून करावी.
- १५ फेब्रुवारी नंतर हंगामी ऊस लागवड करू नये तसेच खोडवा पण घेऊ नये.
- उन्हाळी मुाचाची लागवड करावी.
- हंगामी ऊसाला एक महिन्यानंतर २५ कि.नन्त्र/हैकटर देऊन पाणी द्यावे.
- ऊसामध्ये खोड माशीचा प्रादुर्भाव आढळल्यास विचनॉलॉफास २५ ईसी २० मिली १० लिटर पाण्यात मिसळून फवारावे.

No. : 9422024293, 7972902439, 8390090017

Nandigram Krushi Awam Gramivikas Sanstha, Sugaon.

Intake = 120

COLLEGE OF AGRICULTURE, DONGARSHEKLI TANDA, UDGIR

Affiliated to : Vasantrao Naik Marathwada Krishi Vidyapeeth, Parbhani

ELIGIBILITY

XII Std Passed with NEET or MHTCET Physics, Chemistry, Biology or Mathematics

Four Year Degree
B.Sc. (Hons.)
Agriculture

Hon.Shri Gangadharraoji Dapkekar
Secretary

Highly qualified and experienced teaching staff
Spacious and well-furnished College building

Well-equipped Laboratories

Ecofriendly and peaceful environment

Utilization of the farm as living laboratory

High quality learning environment. ● Campus interview

Library Well stacked With books and internet facility

Hostel facility for Boys and Girls ● Placement Cell

Dr. A.P.Suryawanshi Dr. A.G.Dapkekar Dr. L.V.Primalpalane Vice Principal

महत्वाच्या नोंदी

शाश्वत ऊस उत्पादनासाठी : पाचट व्यवस्थापन

फेब्रुवारी २०२३

महाराष्ट्रात यांवरी नवीन नवीन ऊस लागवडी खालील क्षेत्रात वाढ होणे आहे, कारण पाण्याच्या उपलब्धतेत ब-यांपैकी वाढ झाली आहे. पण एकूण उत्पादन आणि उत्पादकतेचा विचार केल्यास मराठवाड्यातील जवळपास सर्व जिल्ह्याची उत्पादकता सरासरी २५-३० टन प्रति एकरी पेक्षा जास्त नाही. सदरील कमी उत्पादकतेच्या कारणाचा विचार केल्यास मुख्यतः पीक वाढानुसार यांवणाऱ्या अडचणीचे प्रमाण दिवसींदिवस कमी होत चाललेल्या संदीर्घी कर्बचे प्रमाण यावर शास्त्रीय पद्धतीने विचार केल्यास ऊस पाचट व्यवस्थापन हा योग्य व शाश्वत उपाय समरो येते.

विशेषत: खोडवा उसाकडे शेतकऱ्याचे दुर्लक्ष होते. उसाची तोडणी झाल्यानंतर बहुतांशी क्षेत्रावरील उसाची पाचट जाळून टाकली जाते. तसेच शेणुखत वापरण्याचे प्रमाण खुपच कमी झाले आहे. पाचट जाळल्याने जमिनीतील संदेशिंग पदार्थ जळून नष्ट होतात, परिणामी जमिनीतील संदेशिंग घटकाचे प्रमाण फारच कमी होते. तसेच रासायनिक खताच्या असंतुलीत वापरामुळे जमिनीचा पोट मोठ्या प्रमाणावर विघडत आहे. भरमसाठ वाढाण्या खताच्या किमती उत्पादन खर्चात वाढ करीत आहेत. ऊस तोडणी झाल्यानंतर पाचट जाळून न टाकता तो एक आड एक सरीत ठेवुन कुजविल्यास पाण्याचा वापर पन्नास टक्यापर्यंत कमी होऊ शकतो. दरवर्षी विनावाहतूक शेतातच पाच ते सहा टन संदेशिंग खत त्यातुन मिळू शकतो, यामुळे जमिनीची सुपिकता टिकते, अन्नद्रव्य व्यवस्थापनाचा खर्चात बचत होते, जमिनीची पाणी धरून ठेवण्याची क्षमता वाढून ओलावा जास्त काळ राहण्यास मदत होते. पाचट शेतातच ठेवल्याने तेणांचे ही व्यवस्थापन होते.

पाचट न जाळता तशीच ठेवल्यास होणारे फारदे :-

१. **माशागतीच्या खर्चात पन्नास टक्के बचत :** ऊस तोडणी झाल्यानंतर शेतकरी ऊसाची पाचट जाळून टाकतात, सर्व सरीच्या बगला फोडून रासायनिक खताचा डोस फेकून देऊन पाणी दिले जाते. पाणी व खताच्या जसरीपेक्षा अधिक वापराने तणांची मोठ्या प्रमाणात वाढ होते. ऊसाची पाचट न जाळता ती एक आड एक सरीत ठेवल्यास किंवा सर्व सरीत पाचट दाबून घेतल्यास साधारणतः पन्नास टक्के ते शंभर टक्के शेत आच्छादनामुळे झाकले जाते. या अच्छादनामुळे जागेवर तण उगवत नाही. यामुळे अन्नद्रव्यांचा होणारा अपव्यय व तण व्यवस्थापनावरील होणाऱ्या खर्चात बचत होते.

२. **ओलावा जास्त काळ टिकतो :** पाचट एक आड एक सरीत किंवा सर्व सरीत ठेवल्यानंतर सर्व सरीत पाणी देण्यासाठी एक आड एक सरीत पाणी द्यावे लागते, तसेच पाचट ठेवल्यामुळे पन्नास टक्के क्षेत्र आच्छादित राहते. त्यामुळे शेतातून होणारे बाणीभवन कमी होते. जमिनीतील ओलावा पंथरा ते वीस दिवस टिकून राहतो. यामुळे पाणी देण्याची वारंवारीता कमी होवू शकते. पाचट अच्छादनामुळे ओलावा दर्यकाळ टिकून राहतो. सध्या ऊसाला हेक्टरी अडीच ते साडेतीन कोटी लिटर पाणी दिले जाते. पाचट न जाळता एक आड एक सरीत पाणी दिल्यामुळे पाण्याची एक ते दिड कोटी लिटर इतकी लक्षणीय बचत होते, शिवाय केशाकर्तनाद्वारे पाचट ठेवलेल्या सरीतील माती पाणी शोषत असल्याने पाणी दिल्यावरील लवकर वाफसा येते. यामुळे जमिनीमध्ये पाणी व

हवेचे योग्य संतुलन राहून मुळांची वाढ चांगल्या प्रकारे होते.

३. **संदेशिंग खत मिळते :** एक हेक्टर क्षेत्रामधून सुमारे दहा ते बारा टन वाळलेले पाचट मिळते, हे पाचट न जाळता ते कुजविल्यास सहा ते सात टन संदेशिंग खत मिळते, यामुळे जमिनीची सुपिकता सातत्याने वाढते. पाचट तंत्रज्ञानामुळे जमिनीची सुपिकता तीन ते चार वर्षे टिकून राहिल, तितकीची वर्षे खोडव्याचे पिकही सातत्याने घेता येईल. यामुळे बियाणे, मशागत व मजुरी खर्चात मोठ्या प्रमाणात बचत होईल.
४. **उत्पादनात भरीव वाढ :** कोणत्याही निविडावर विनाकारण खर्च न करता पाचट तंत्रज्ञानामुळे उत्पादनात दहा ते पंधरा टक्के वाढ होते.

पाचट शेतात ठेवल्याने पाल्यातील मुख्य अन्नद्रव्ये उदा. नव ४० ते ५० किलो, स्फुरद २० ते ३० किलो, पोरंश ७५ ते १०० किलो, तसेच वैल्शिअम, मैंप्रेशिअम, गंधक हि दुय्यम अन्नद्रव्ये, लोह, मंगल, तांबे, जस्त ही सुक्ष्म अन्नद्रव्ये पाचटाचे विघटन होताना ऊस पिकास उपलब्ध होतात. याचा उत्पादनवाडीवर अनुकूल परिणाम दिसून येतो.

५. **जमिनीचे तापमान :** रुंद सीरीवर ऊसाची लावण केल्याने जमिनीवर अधिक काळ सूर्यप्रकाश राहतो. यामुळे पिकास उपयोगी सुक्ष्मजंतु व गांडुळाची वाढ पाहिजे त्या प्रमाणात होत नाही. पाचटाच्या आच्छादनामुळे जमिनीमध्ये ओलावा टिकून राहतो, तसेच पाला कुजून संदेशिंग खताची उपलब्धता वाढते त्यामुळे जिवाण व गांडुळाची नैसगीकरित्या वाढ मोठ्या प्रमाणात होते. जमीन भुसूभूशीत होऊन हवा खेळती राहते. दिलेल्या रासायनिक खतांची कार्यक्षमता वाढून ती पिकास सुलभ उपलब्ध होतात, त्यामुळे उत्पादनात भरीव वाढ होते.

६. **आंतरपीक :** खोडवा उसामध्ये पाला एक आड एक सरीमध्ये ठेवल्यामुळे एक सरी रिकामी राहते. या सरीत शेतकऱ्यांनी मूगा, उडीद, चवळी, वटाणा इत्यादी द्विदलवर्गी पिके घेऊन ती पक्का झाल्यानंतर त्याच्या केवळ झेंगा काढून द्याव्यात. उर्वरित अवशेष त्याची ठिकाणी सरीत राहू दिल्यास पाला ठेवल्यामुळे होणारे फायदे त्या सरीमध्येही मिळतात, त्यामुळे जमिनीची सुपिकता सुधारते. साधारणपणे दहा गुंडायात अर्धा ते एक किलो कडधान्य पेरल्यास सुमारे पंचवीस ते तीस किलोपर्यंत उत्पादन मिळू शकते. हिवल्याची खते वापरण्याकडे काही वेळा शेतकऱ्यांचे दुर्लक्ष असते. यांपैकी उत्पादनाबोरवर जमिनीचा वेवड सुधारण्यासाठी मदत करण्याचा कडधान्यांचे उत्पादन घेतल्यास शेतकऱ्यांची गरज भागतवे, शिवाय त्याला बियाण्यासाठीही परावलंबी राहावे लागणा नाही, असा दुर्हीरी फायदा होतो.

पाचट जाळल्यामुळे वातावरण मोठ्या प्रमाणात प्रदुषित होते याकडे गंभीरीने पाहणे गरजेचे आहे. या तंत्रज्ञानाच्या प्रसारामुळे होणाऱ्या इतर फायद्यांबोरवर चर्यावरण वाचविणे होही एक मुद्दा आहे.

पाचट व्यवस्थापनाची शास्त्रीय पदधन

- १. ऊस तोडणीनंतर लगेचव एक दोन दिवसात ऊसाच्या बुडव्यावरिल पाचट सरीमध्ये दाबून उपाचे बुडखे मोकळे करावे.
- २. उसाचे बुडखे मोठे राहिल्यास ते जमिनीलगत धारदार कोयत्याने छाटून द्यावेत.
- ३. ऊसाचे बुडखे मदत करण्याचा कडधान्यांचे उत्पादन घेतल्यास शेतकऱ्यांची गरज भागतवे, शिवाय त्याला बियाण्यासाठीही परावलंबी राहावे लागणा नाही, असा दुर्हीरी फायदा होतो.

डॉ. किशोर झाडे

कार्यक्रम समन्वयक,
मो. ९९२९८०८९१२०

कृषि विज्ञान केंद्र, औरंगाबाद, व.ना.म.कृ.वि., परमणी

डॉ. बस्वराज पिसुरे

विषय विशेषज्ञ (विस्तार शिक्षण)
मो. ९९७५९४४२३२

आशा सातपुते

पी.एच.डी. विद्यार्थी

- छाटल्यावर एकरी ५० किलो युरिया व ५० किलो सिंगल सुपरफॉस्फेट या रासायनिक खताचे मिश्रण टाकावे व त्यानंतर पाचट कुजवणारे जिवाण खत ५ किलो प्रति ५० किलो शेपेखत किंवा कंपोटमध्ये मिसल्युन सारख्या प्रमाणात प्रति एकर पसरावेत.
- नंतर जमिनी वापश्यावर आल्यानंतर पहारिच्या साहय्याने बखाराच्या बगलेत शिकारशीत केलेली अथवा माती परिक्षण अहवालानुसार रायासाठेक खताची वापश्यावर असेही खताची पहिली मात्रा दयावी.
- ऊस तोडणी होत असतानाच ऊस क्षेत्रातील मोकळ्या जागा मोजून प्लॉस्टिक पिशवीत किंवा प्लॉस्टिक ट्रेपमध्ये एक ढोळा पदधनीने रोपे त्याचे करावीत व हि रोपे एक ते दिड महिन्याची झाल्यानंतर नायां भावाव्यात.
- अशा पदधनीने ऊस पाचट व्यवस्थापन केल्यास उपलब्ध पाणी साठायावर आपाणास ऊस उत्पादनात वाढ करणे शक्य आहे.
- कृपया जिवाण खते व रासायनिक खते एकत्र करू नयेत.
- त्यानंतर उसास पाणी दयावे.
- पाचटामुळे सुरवातीस सर्व ओळीत पोचण्यास वेळ लागतो.
- ती सुरवातीस सर्व पाणी बसेल याकडे लक्ष दयावे.
- जमीन ओळी असतांना सरीतील पाचट चाचवे, पाचटाचा मातीशी संबंध येऊन हव्हह्व्ह कुजण्याची क्रिया सुरु होते.

पाचटातील अन्नद्रव्ये (प्रमाण %)	सुक्ष्म अन्नद्रव्ये प्रमाण (पीपीएम)
०.५	लोह २४४०
०.१३	मंगल ३१०
०.४०	जस्त ९०
०.५५	तांबे ३०
०.३०	
०.१२	

जानेवारी २०२३ : उन्हाळी भुईमूग लागवड तंत्रज्ञान

किडी	कीटकाणाशके	मात्रा / १० लि. पाणी
पाने खाणारी / पाने गुंडाळणारी अळी	किनालफॉस २५ ईसी किंवा	२० मिली
	लॅम्डा सायहलेशीन ५ ईसी	०५ मिली
तंबाखुवरील पाने खाणारी अळी	स्पिनोसेंड ४५ एस.पी. किंवा	३ मिली
	इमापेक्टीन बॅंगोएट ५ एमजी	३ ग्रॅम
केसाळ अळी	किनालफॉस २५ ईसी किंवा	२० मिली
	डायक्लोरब्लॅस ७६ ईसी	१.० मिली
मावा, तुडुवडे व फुलकिडे	डायमिथोएट १० ईसी किंवा	१४ मिली

१३) भुईमूग पिकावरील महत्वाचे रोग कोणते व त्याचे व्यवस्थापन कसे करावे ?

रोगाचा प्रकार	रोगाचे नाव	लक्षणे/नुकसानीचा प्रकार	उपाय योजना
जमीन व बियाणे द्वारे उन्नदवणारे रोग	१) खोड कुज	१) रोपांची मर होऊन हेक्टरी रोपांची संबंधी घटते	१) ट्रायाकोप्राया व्हीरीडी बुरशीनाशक बीजप्रक्रिया ४.५ ग्रॅम/किलो बियाणे किंवा
	२) मूळ कुज	२) वाळू मिश्रित जमिनीमध्ये रोपांचा प्रसर मोठ्या प्रमाणात होते.	२) ट्यूबकोनेंझोल बुरशीनाशक बीजप्रक्रिया १.५ मि.ली./१० किलो बियाणे
	३) कॉलर कुज	३) उत्पादनात २५-४० टक्के घट येते	
पानावरील रोग	१) पानावरील ठिपके (टिक्का)	पानावरील ठिपके व तांबेरा यांच्या एकत्रित प्रादुर्भावामुळे उत्पादनात ६०-७०% घट येते	ट्यूबकोनेंझोल २५ ड.सी. बुरशीनाशकाची फवारणी १० मि.ली./१० ली. पाणी याप्रमाणे रोगाची लागण दिसताच करावी. १५ दिवसानंतर दुसरी फवारणी करावी.
	२) तांबेरा		

